

vřou a ústa nepromluví, ale přesto na něj zírají a křičí. Na rozdíl od domovních znamení nemají (nebo zpravidla nemají) identifikující, individualizující funkci, zdají se být samoúčelnou ozdobou, reliktem čehosi dávného i rozmarem soudobého umělce a stavebníka. Nejsou znakem, ale symbolem, leckdy pravda pokleslým. Jsou svéráznou iniciálou textu domu, která upomíná na sepětí kamenné masy obydlí s živými bytostmi. Jako by tyto hlavy byly hlavami novodobých dobrých i zlých géniů, démonů domu, střežících obyvatele. Byť se tyto polo-božské či démonické bytosti jeví jako zkracené, domestikované, umlčené (atribut stuhu nebo stvolu spoutávajících některým z nich ústa je nanejvýš výmluvný) a mají mít primárně dekorativní funkci, prosvítá jimi ambivalentní archetypální základ, zjevuje se v nich potlačovaná, vytěšňovaná nevědomá imaginace města, hlubinného města. Pokud hlavy nahledneme jako soubor, jako text, vypovídají nejen o určité stylové etapě v historii města, o jisté módě, nýbrž současně o městě jako takovém, o městě jako kolektivní Bytosti, bytosti vědomé i nevědomé s její Animou-Animem a s jejím Stínem, které se v tvářích na fasádách manifestují. A v tom smyslu, domnívám se, platí i zde Lévinasův výrok, že „vidět tvář znamená mluvit o světě“.

(Referát je zároveň kapitolou z chystané knihy Citlivé město)

ERRATA Č. 2/2006

Na s. 6 byla „díky“ redakční nedůslednosti otištěna nezredigovaná verze příspěvku *O Bosně tentokrát jinak* Milady Černé, v němž píše o knize Aldina Ljucy *Vytetované obrazy*. V pátém odstavci od konce má text po citaci „*My po vás Muslimech chlebem, a vy po nás Chorvatech kamenem. (...) Po prvé v životě jsem nehledal člověka, ale muslima.*“ pokračovat „*Při tom je třeba upozornit na pravopis, jímž je naznačeno, že autor nechápe muslimství jako národnost, nýbrž jako typ náboženského vyznání (při sčítání lidu v Jugoslávii v roce 1961 byli Muslimové formálně uznáni jak národ).*“

Báseň *Vánoce v Praze*, kterou článek zahrnuje, přeložila do češtiny Milada Černá.

Vypadla rovněž zpřesnění bibliografie A. Ljucy: „*Dosud vydal básnickou sbírku Hidžra (1996, č. v překladu Dušana Karpatského, Ivo Železný, Praha 2000), kulturně historickou monografii o svém rodném městě (Maglaj na tragovina prošlosti – Po stopách minulosti, Općina grada Maglaja, Praha 1999). Vybral a do svého jazyka přeložil výbor z prací Jaromíra Štětiny Stoljeće čuda – Století zázraků (Sarajevo 2003).*“

Naopak konečná verze textu neměla obsahovat lehké zaváhání nad překladem: „*Gas-tronomické názvy českých vesnic Brambory, Červený vůl, Nenasytní skutečně existují? (...) Existují!*“

Miladě Černé, Adinu Ljuoci i čtenářům *Tvaru* se omlouváme.

red

číslo a chůze

Zdeněk Neubauer

„Eidtických čísel“, takových, která splňují kritérium názornosti a jež lze v tomto ohledu pokládat za přirozená, tj. zacházet s nimi v náhledu jako s celkem (s něčím jedním), je patrně velmi málo. V přírodě se, pokud vím, setkáváme s počty 3, 4, 5, 6, 7. Jedinec ani párek nejsou počty ani kardinální (kolik? – srv. „je jednička“, tj. nemá druha či kon-kurenta, někoho běžícího spolu, srovnatelného), ani ordinální, pořadový (kolikátý? – srv. „první“ = přední, počáteční, „druhá“ = družící se, „secundus“ = dosl. „provázející“, od „sequor“, a tudíž příhodný – e. g. vítr či okolnosti); gramatické kategorie singulár, duál, plurál sice nazýváme všechny „číslý“: jednotné, dvojně, množné, leč neprávem! Tři až sedm rozpoznávají zvířata, s tolíkerými zachází zárodečný vývoj: tyčinky, korunni plátky, žaberní skuliny, páry končetin. Co nad to, je buď velký, nanejvýš kolisavý počet, nebo jejich násobky (tak u savčích obratlů). Organismus využívá hierarchické logiky tělesnosti k počítání: postup odpočítaví pozici soustavě našich počtů. Ani lidské vnímání nedohlédne o moc dál než do desítky (což asi souvisí s počtem prstů a jejich motoricko/senzorickou reprezentací v myslí/mozku, snad až po tučce (srv. dvanáctkové soustavy; označení „tuctový“ odráží položkový horizont), zde však mám podezření, že EIDOS „12“ se zakládá na mnohonásobné symetričnosti, podobně jako hodnoty (počty 7, 8, 9, 10) na kartách mariáškách.

Zato přirozenost tisíce je jiného řádu. Odkazuje se zřejmě k tělesné (smyslové: zrakové, hmatové, motorické) zkušenosti přibližného škálového rozsahu mezi krátkostí („rozumář“) a dlouhostí („rozsah“): mm → m zakládá „chilionovou“ prožitkovou kvalitu m/mm, odpovídající vzdálenostnímu rozsahu km/m („rozkrok“ – „stopa“) a dohledu, jemuž odpovídá cca 1000 kroků. (Naše „míle“ souvisí s „mille“ – tisíc [Machek] – původně zřejmě tisíc kroků; francouzština má příznačné odpovídající označení: „lieu“ = místo, určující svůj rozhled/obzor v původním slova smyslu!)

K vyjádření, pojmenování – a snad i osvojení „chilionového“ vědění je třeba uvést veličiny různé zkušenosti do poměru (logos, ratio) a vyjádřit počtem. To je netriviální, specificky lidský výkon, výkon bytosti držící (chápat, uchopující logos) jakožto sensus communis v tradičním významu společného vnímáního ústrojí – smyslu). Jistě se na ní podepsala tělesná přirozenost člověka, jedinečná zkušenost lidské manipulace a lokomoce. Ruce ztělesňují diskretní způsob zacházení (uchopování → chápání) a nohy jsou uzpůsobeny

ke kráčení (postupování → postupu) neboli k chůzi. Pravidelně opakovaný pohyb, jímž se přemísťujeme, sdílíme sice s většími živočichy, leč toliko člověk jím dráhu/cestu/vzdálenost pravidelně diskretizuje (urazí, usekává – tj. dělí na úseky – nepřekrývající se části): jen stopy lidské chůze dráhu měří. Odměrování proměnilo srovnávání na poměrování. Mimochodem: člověk je prý držitel rekordu v překonávání vzdálenosti bez přerušení; soutěžit s ním může toliko slon. Svou vytrvalostí dovede člověk „uštvať“, vlastně utmáčet každé zvíře; London či Seton kdesi líčí takové „ujítí“ vlka, kterého pronásledovatel nakonec – vyčerpaného a bezmocného – holýma rukama zardousí. Kořist má před člověkem naději jedině v tom, že se „ztratí“; odtud archetypální význam stopařství.

Kráčení je neomezené: každý krok má následníka, vždy jsme s to učinit ještě další krok, který z předchozího (sic!) přirozeně vyplývá, je jím navozen a předpokládán. Přerušení působí násilně. Chůze nekonečným přerušením, ale zastavením, ne posledním krokem, nýbrž ztrátou motivace (sic!); tím, že to vzdáme, tj. vzdáme se dalších kroků.

Množství kroků je tedy přirozeně nekonečné; zato jejich počet je přirozeně konečný. Počet kroků vyjadřuje vztah k předehledné vzdálenosti, počet položek vzhledem k dohledu. Tímto vzhledem (EIDOS) je přirozené číslo. Jakožto číslo musí být počet čitelný (jak český výraz „číslý“ vyjadřuje, tj. musí nějak „vypadat“, být srozumitelný – vystupovat z pozadí neomezenosti, jíž se potenciální množství kroků vyznačuje.

EJHLE SLOVO

PARDONEČEK, MENÍČKO

To, že číšníci v restauracích a hospodách s oblibou používají zdrobněliny, má již dlouhou tradici. Snad je to způsobeno křečovitou snahou obsluhujícího personálu být milý, snad jakousi nesvéprávností hosta, který se musí nechat obsluhovat stejně jako malé dítě, a tak to číšníky nutí na hosty mluvit podobně, jako se mluví na děti. Už jsem přestal vnímat všechny ty *polívičky* s *rohličky* a *pivečky*, ale když jsem byl nedávno číšníkem dotázán *Pardoneček, meníčko bude?*, čímž chtěl říci zhruba *Promiňte, že vás ruším v hovoru. Objednáte si menu?*, tak to se mi už začlo zajídat. To si teda vyprošuju, aby se se mnou takhle po hospodách mluvilo. To tedy pardon! Pardoneček!

Lubor Kasal

Možná žádný literární historik nevezme do ruky korpulentní svazek, kde se píše o historii, jenomže o historii vojenské: máme na mysli publikaci Válka 1866, kterou napsali Pavel Bělina a Josef Fučík a která loni vyšla v nakladatelství Paseka. O velkých vojenských střetnutích císařské armády rakouské a královské armády pruské v roce 1866 se u nás psalo velice málo a povýtce v souvislosti s krvavou bitvou u Hradce Králové (resp. u Sadové), takže až nyní vychází synte-tické dílo vojenského dějepisectví o válce, která pro české země nejspíše znamenala mnohem víc než mediálně adoraná bitva tří císařů u Slavkova. Co to však má společného s naší krásnou literaturou?

Pomineme-li obecné úvahy o válce a míru a podíváme-li se, proč v českém písemnictví představuje válečný rok 1866 (až na pár zásadných výjimek) téma, které zůstává téměř nedotčeno, pak zareaguje jen na jednu větu z uvedené publikace. Na větu, která se týká Vladimíra Körnera, jednoho z mála, kdo se ve své tvorbě válce roku 1866 věnoval a chtěl o ní napsat velký román, shromažďoval k němu potřebné materiály, nakonec však z jeho imponantního projektu zůstalo jen několikero torzo: prózy *Post bellum 1866* a *Oklamaný – Der Betrogene*, zčásti i Život za podpis. A co na to nynější páni vojens-tí historikové? Historickou či nepravou historickou prózou se jistě nehodlají zabývat, a když na tuto záležitost přesto dojde, potom utrousí jedinou větou. Z autorské dvojice to je Josef Fučík, kdo napíše o Körnerově novele *Post bellum 1866* (na s. 671, v pozn. č. 404), o knize vydané v roce 1986, že je to „podivná dílko“, které bylo „nadšeně přijaté tehdejší normalizační literární kritikou“. Sic.

Takovéto „kecanice“ se sluší a patří promíjet lidem chudého ducha, kteří nevědí, co činí, leč nikoli vojenským historikům, kteří jistě nejsou chudí duchem, byť asi rovněž nevědí, co činí – proč tak však činí a proč takto píšou? Zdali je Körnerova novela dílkem podivným či nepodivným, o to není třeba se přítit, podivná přece může být i historická věda zvaná pozitivistická, která si leckdy nevidí na příslovečnou špičku nosu – a že naši slovušní historikové nerozumějí ani za mák beletrii, o tom jsme se mnohdy mohli přesvědčit. Držme se raději faktů, i když ani fakta nejsou vždy faktická! Co je to ale za „normalizační literární kritiku“, která nadšeně přijala Körnerovo „dítko“? Ano, *Post bellum 1866* bylo vyzdvihnuto hned osmi recenzenty, nejméně a s výhradami v Rudém právu, zatímco ostatní kritikové v této novele rozpoznali nejenom její nesporné umělecké hodnoty, ale i zjevnou polemiku s dogmatickým pojetím dějin, proklamovaným normalizačními ideology. Ona „normalizační kritika“ tudíž pojednala o Körnerově novele naprosto nenormalizačně. A kdo to byl konkrétně? Například Dobrava Moldanová či Jan Lukeš, lidé, kteří i tehdy demonstrovali svůj vytříbený či výrazný úsudek. A tvrdit o nich, že jde o normalizační kritiku, když publikovali před rokem 1989, je stejně bludné, jako kdyby Josef Fučík napsal o spoluautorovi Pavlu Bělinovi, který také své vynikající historické úvahy publikoval už před rokem 1989, že je to normalizační historik!

Jenže u Bělina má Fučík jasno, zatímco kumštu nerozumí a o literární kritice neví zhora nic, a tak si plácá a kopytem k tomu. Kéž by se příště raději držel svého historického kopyta!

Vladimír Novotný

NA HRANICI

TEĎ UŽ NEVÍM, KDO JE NORMÁLNÍ

Měl jsem v posledních týdnech možnost několikrát se setkat s člověkem, kterého by okolí označilo za nenormálního. Vidává krajiny, bytosti a děje, které my ostatní nevidíme. Občas ve společnosti se svými hosty z jiných světů mluví. Nedávno prý po ulici spíše tančil, než šel.

Ale přitom tento člověk působí zdravě. Je prý v poslední době uvolněný, má radost ze života, hledá smysl svých vizí, začal číst literaturu, která mluví o podobných zážitcích. Snaží se plnit své běžné životní úkoly. Rozpadá se mu partnerský vztah, ale snaží se něco dělat pro jeho záchranu. Připadá mi

zdravější než leckdo z těch úplně normálních, které vidám na ulici, na úřadech nebo na obrazovkách.

Normální, jak samo slovo napovídá, je ten, kdo vyhovuje normě. Norma duševního zdraví není určena lékařsky, hranice „normálního“ chování si určuje společnost. Medicína k takto určené nenormálnosti dodá exaktní biochemické a klinické údaje. Tradiční společnost dnešní abnormalitu uměla zahrnout, měla své jurodivé, blázny pro Krista, své mistry, kteří absurdními průvividkami a bláznivými gesty prolamovali u svých adeptů poslední bariéru před zenovým probuzením. Šamanská nemoc v ní kvalifikovala ke zvláštní a respektované roli ve společenství.

Co když sociální norma, podle které normalitu posuzuje racionalistická moderna, je skutečně nenormální? Nemohu se zbavit dojmů, že norma preferuje člověka vychytralého a přizpůsobivého, kdežto typy, pro něž je úspěch až na dalších místech žebříčku hodnot, lidi s bohatou obrazotvorností a svéhlavě obhájce vlastního světa pokládá přinejmenším za podezřelé.

Mne a přátele, kteří mu pomáhali přežít bez odborné péče a kteří potom odbornou péči doplňovali, tento náš společník obohacuje. Umožnil nám trochu přeskupit naše vlastní hodnoty. Jeho barvitý subjektivní svět přidává do spektra našich zážitků nové odstíny. Hájím normalnost nenormálních a varuji před abnormálními normálními.

Ivan O. Štampach